

Κωνσταντινούπολη 29 Μαΐου 1453.

«θα πεθάνουμε για την πίστη του Χριστού και την πατρίδα μας».

Ο τελευταίος Λόγος του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου.

Την αποφράδα ημέρα 29 Μαΐου 1453 η βασιλεύουσα πόλη, η πρωτεύουσα της ένδοξης και υπερχιλιόχρονης Ρωμιοσύνης, η επτάλοφος Κωνσταντινούπολη πέφτει στα χέρια των Τούρκων. Η φωτεινή περίοδος της δόξης, του ελληνισμού και της χριστιανοσύνης διακόπτεται βάνουσα από τους Αγαρηνούς και μια περίοδος ζόφου ξεκινά για την Ρωμιοσύνη. Η του Κωνσταντίνου πόλις εάλω αλλά, στην καρδιά της Ρωμιοσύνης ζή. Την διέσωσαν οι θρύλοι και η Ιστορία. Με την ελπίδα πάλι με χρόνους και καιρούς πάλι δικιά μας θάναι, μεγαλώσανε και μεγαλώνουν πολλές γενεές...

Τελευταίος αυτοκράτορας είναι ο Κωνσταντίνος Παλαιολόγος, γεννημένος το 1405, την 9^η Φεβρουαρίου, και είναι παιδί πολύτεκνης οικογενείας. Ο ίδιος παρά τους δυο γάμους του δεν ευτύχισε να αποκτήσει παιδιά. Οι δυο γυναίκες του πέθαναν πριν τεκνοποιήσουν. Το παρόν κείμενο σκοπό έχει να φέρει σε γνώση των αναγνωστών την ομιλία που εκφώνησε ο αυτοκράτορας Κωνσταντίνος λίγο πριν μεταβεί στην Αγία Σοφία για την τελευταία Θεία Λειτουργία με όλο το επιτελείο και τον απλό Λαό.

Το κείμενο της ομιλίας

«Ευγενέστατοι άρχοντες και εκλαμπρότατοι δήμαρχοι και στρατηγοί, και γενναιότατοι συστρατιώτες, και όλος ο πιστός και τίμιος λαός, ξέρετε καλά πως έφτασε η ώρα που ο εχθρός της πίστης μας θέλει με κάθε τέχνασμα και τρόπο να μας στενοχωρήσει περισσότερο και να μας κάνει πόλεμο σφοδρό, με μεγάλες συγκρούσεις καισυρράξεις από στεριά και θάλασσα, για να κατορθώσει και να χύσει το δηλητήριό του, σαν φίδι, και να μας καταπιεί σαν ανήμερο λιοντάρι. Σας λέω λοιπόν να σταθείτε αντρειωμένοι και γενναίοψυχοι, όπως κάνατε πάντοτε ως τώρα εναντίον των εχθρών της πίστης. Σας παραδίνω την εκλαμπρότατη και φημισμένη αυτή πόλη, πατρίδα σας και βασίλισσα των πόλεων.

Ξέρετε καλά, αδέρφια, ότι για τέσσερις λόγους οφείλουμε όλοι να προτιμήσουμε το θάνατο παρά τη ζωή: πρώτον, για την πίστη και την ευσέβειά μας· δεύτερον, για την πατρίδα· τρίτον, για το βασιλέα και το Χριστό· και τέταρτον, για τους συγγενείς και φίλους. Λοιπόν αδέρφια, αν οφείλουμε να αγωνιστούμε μέχρι θανάτου για έναν και μόνο από τους

τέσσερις αυτούς λόγους, πολύ περισσότερο για όλους μαζί, όπως προφανώς κατανοείτε. Αν για τις αμαρτίες μας παραχωρήσει ο Θεός τη νίκη στους ασεβείς, θα διακινδυνεύσουμε υπέρ της πίστεως της αγίας που μας παραχώρησε ο Χριστός με το αίμα του.

Αυτό είναι το σπουδαιότερο απ' όλα. Τι θα ωφεληθεί κανείς αν κερδίσει τον κόσμο όλο και χάσει την ψυχή του; Δεύτερον, χάνουμε έτσι μια περίφημη πατρίδα και, ακόμη, την ελευθερία μας. Τρίτον, χάνουμε την άλλοτε περιφανή και σήμερα ντροπιασμένη, ταπεινωμένη και εξουθενωμένη βασιλεία, η οποία γίνεται έρμαιο του ασεβούς τυράννου. Τέταρτον, στερούμεθα τις προσφιλείς γυναίκες και τα παιδιά μας και τους συγγενείς μας. Ο αλιτήριος αυτός αμιράς έχει πενήντα εφτά ημέρες αφότου ήρθε, και μας πολιορκεί και μας πολεμάει νυχθημερόν, με κάθε τέχνασμα και με όλη του την ισχύ. Χάρη στον παντεπόπτη Χριστό και Κύριό μας, διώχτηκε ντροπιασμένος κακήν κακώς πολλές φορές ως τώρα από τα τείχη.

Μην δειλιάσετε και τώρα, αδελφοί, επειδή το τείχος έπεσε σε μερικά μέρη από τα βλήματα και τις εκτυροσκοροτήσεις των τηλεβόλων, γιατί, όπως και εσείς βλέπετε, όπως μπορούσαμε το διορθώσαμε. Εμείς κάθε ελπίδα μας τη στηρίζουμε στην ακαταμάχητη δύναμη του Θεού. Αυτοί έχουν πλήθος όπλα και στρατό και ιππικό, αλλά εμείς έχουμε πίστη στο όνομα του Κυρίου και σωτήρα και, δεύτερον, στα χέρια μας και τη δύναμή μας, που μας χάρισε η θεία πρόνοια.

Ξέρω ότι αυτό το αναρίθμητο μπουλούκι των εχθρών, καθώς είναι η συνήθειά τους, θα βαδίσει εναντίον μας με βαναυσότητα και με έπαρση, με πολύ θράσος και βία, για να μας συνθλίψουν, λόγω του ολιγάριθμου της παράταξής μας, και να μας καταπονήσουν με την κούραση, και με φωνές πολλές και ισχυρές να μας φοβίσουν. Τις φλυαρίες τους αυτές τις ξέρετε καλά και δεν είναι ανάγκη να μιλήσουμε γι' αυτές. Και σε λίγη ώρα θα τα κάνουν όλα αυτά, και θα πετάξουν πάνω μας σαν άμμο της θάλασσας αναρίθμητες πέτρες, βέλη και βλήματα.

Ελπίζω να μη μας βλάψουν με αυτά, γιατί βλέποντάς σας χαίρομαι πολύ και τρέφω τη σκέψη μου με ελπίδες σαν κι αυτή, δηλαδή πως, αν

και είμαστε λίγοι, είμαστε ωστόσο πολύ επιδέξιοι, επιτήδειοι, ρωμαλέοι, δυνατοί, ικανοί για μεγάλα έργα, και καλά προπαρασκευασμένοι. Με τις ασπίδες σας καλύπτετε καλά τα κεφάλια σας στις συμπλοκές και τις συρράξεις. Το δεξί σας χέρι, που κρατάει τη ρομφαία, να είναι πάντοτε μακρύ. Οι περικεφαλαίες σας, οι θώρακες και η σιδερένια πανοπλία σας είναι πολύ ικανά, όπως και τα άλλα σας όπλα, και στη συμπλοκή θα σας εξυπηρετήσουν πολύ. Οι αντίπαλοι ούτε έχουν τέτοια ούτε γνωρίζουν να τα χρησιμοποιούν.

Εσείς είσαστε, επίσης, προστατευμένοι πίσω από τα τείχη, και οι απροστάτευτοι δύσκολα προχωρούν. Γι' αυτό γίνετε μαχητές έτοιμοι, ισχυροί και μεγαλόψυχοι, για όνομα του Θεού. Μιμηθείτε τους λίγους ελέφαντες των αρχαίων Καρχηδονίων, που μόνο με τη φωνή και την όψη τους έτρεψαν σε φυγή μέγα πλήθος ρωμαϊκού ιππικού. Και αν είχαν τη δύναμη να τρέψουν σε φυγή ζώα χωρίς λογική, πόσο μάλλον εμείς που είμαστε κύριοι των ζώων· αυτοί που έρχονται να μας αντιπαραταχθούν σαν ζώα χωρίς λογική, είναι χειρότεροι απ' αυτά. Τα δόρατά μας, οι ρομφαίες μας, τα τόξα μας και τα ακόντιά μας θα στραφούν εναντίον τους.

Και φανταστείτε πως παίρνετε μέρος σε κυνήγι αγριόχοιρων, για να καταλάβουν οι ασεβείς ότι δεν αντιμάχονται με ζώα χωρίς λογική, όπως είναι αυτοί, αλλά με άρχοντες, και αφέντες τους, και απογόνους των Ελλήνων και των Ρωμαίων. Ξέρετε καλά πως ο ασεβέστατος αυτός αμिरάς και εχθρός της αγίας μας πίστης, χωρίς καμιά δικαιολογημένη αιτία, καταπάτησε την ειρήνη που είχαμε και αθέτησε τους πολλούς του όρκους χωρίς να λογαριάζει τίποτε· φτάνοντας ξαφνικά εδώ έστησε οχυρό στο στενό του Ασωμάτου, για να μπορεί να μας βλάπτει κάθε μέρα.

Τα χωράφια μας, τους κήπους μας, τα οικογενειακά μας καταφύγια, τα σπίτια μας τα έχει κιόλας πυρπολήσει. Τους αδερφούς μας τους Χριστιανούς, όσους βρήκε, τους θανάτωσε και τους αιχμαλώτισε. Διέλυσε τη φιλία μας και έπιασε φιλίες με τους κατοίκους του Γαλατά, και αυτοί χαίρονται, μη γνωρίζοντας και αυτοί οι ταλαίπωροι το μύθο του

παιδιού του γεωργού, που έψηνε σαλιγκάρια και είπε “ω ανόητα ζώα” και τα λοιπά.

Ήρθε λοιπόν, αδερφοί, και μας απέκλεισε, και κάθε μέρα έχει ανοιχτό το αχανές στόμα του για να βρει ευκαιρία να μας καταπιεί, εμάς και την Πόλη που έκτισε ο τρισμακάριστος και μέγας βασιλεύς Κωνσταντίνος, και την αφιέρωσε στην πάναγνη και αιειάρθενη δέσποινά μας, τη Θεοτόκο· και τη χάρισε σ’ εκείνη, ώστε να είναι Κυρία της Πόλεως, αλλά και σύμμαχός της και σκέπη της πατρίδας μας και καταφύγιο των χριστιανών, ελπίδα και χαρά όλων των Ελλήνων, το καύχημα όλων που ζουν κάτω από τον ήλιο.

Στράφηκε τότε στους Ενετούς, που στέκονταν προς τα δεξιά και μεταξύ των όλων είπε:

...εσείς που με τις αστραφτερές σας ρομφαίες θανατώσατε πολλές φορές πλήθος Αγαρηνών, και το αίμα τους έτρεξε από τα χέρια σας σαν ποτάμι, σας παρακαλώ σήμερα την πόλη τούτη, που βρίσκεται σε τόση συμφορά πολέμου, να την υπερασπιστείτε ολόψυχα. Γνωρίζετε πως πάντα την είχατε δεύτερη πατρίδα σας και μητέρα σας.

Κατόπιν, γυρίζοντας προς τα αριστερά, λέει στους Γενουάτες: «Ω Γενουάτες, αδερφοί εντιμότατοι, άντρες πολεμιστές και μεγαλόκαρδοι και φημισμένοι, ξέρετε καλά και καταλαβαίνετε ότι η δυστυχισμένη αυτή πόλη δεν ήταν πάντοτε μόνο δική μου, αλλά και δική σας, για πολλές αιτίες. Εσείς μας βοηθήσατε πολλές φορές πρόθυμα, και με τη δική σας συνδρομή σώθηκε από τους Αγαρηνούς εχθρούς.

Και γενικά, αφού στράφηκε προς όλους, είπε: «Δεν έχω καιρό να πω περισσότερα· μοναχά το ταπεινωμένο σκήπτρο μου το αναθέτω στα χέρια σας, για να το διαφυλάξετε με προθυμία. Σας παρακαλώ ακόμα, και ζητώ την αγάπη σας, να είστε πειθαρχικοί στους στρατηγούς σας, τους δημάρχους και τους εκατόνταρχους, ο καθένας κατά την τάξη του, τη θέση του και την υπηρεσία του. Να ξέρετε τούτο: αν από μέσα από την καρδιά σας φυλάξετε τις εντολές μου, ελπίζω στο Θεό ότι θα λυτρωθούμε από την παρούσα δίκαιη απειλή του. Δεύτερον, σας

περιμένει στον ουρανό το αδαμάντινο στεφάνι, και η μνήμη σας θα είναι αιώνια και άξια στον κόσμο».

Με αυτά τελείωσε τη δημηγορία του, ευχαριστώντας με δάκρυα και στεναγμούς το Θεό, ενώ όλοι, με ένα στόμα, του αποκρίνονταν με δάκρυα λέγοντας: «θα πεθάνουμε για την πίστη του Χριστού και την πατρίδα μας». Τα άκουσε ο αυτοκράτωρ και, αφού τους ευχαρίστησε θερμά, υποσχόμενος πολλές δωρεές, τους είπε τέλος: «Λοιπόν, αδερφοί και συμμαχητές, να είσαστε έτοιμοι το πρωί. Με τη χάρη και την αρετή που μας δώρισε ο Θεός και με τη βοήθεια της Αγίας Τριάδος, στην οποία αναθέτουμε “την πάσαν ελπίδα μας”. θα κάνουμε τον εχθρό να φύγει κακήν κακώς και ντροπιασμένος από εδώ».

Εκείνο το βράδυ 28 προς 29 Μαΐου 1453 ο Κωνσταντίνος Παλαιολόγος κοινώνησε των Αχράντων Μυστηρίων από τα χέρια του Πατριάρχη και στη συνέχεια μετέβη στον στίβο του καθήκοντος, στη μάχη της υπεράσπισης της Ρωμιοσύνης. Αφού πολέμησε γενναία και την ώρα που ο τούρκος πολεμιστής ετοιμάζεται να του κόψει το κεφάλι αναφωνεί Δεν υπάρχει ένας Χριστιανός να μου πάρει το κεφάλι.

Έπεσε στο πεδίο ης μάχης και του καθήκοντος και πέρασε στην Ιστορία με χρυσά γράμματα το όνομά του γραμμένο και στη συνείδηση της ρωμιοσύνης ως ο μαρμαρωμένος βασιλιάς που θα ξυπνήσει από άγγελο και θα εισέλθει τροπαιούχος και νικητής.

Μυργιώτης Παναγιώτης

Μαθηματικός